

פורים

חוברת טקסטים

מבחן בעברית לכיתה ד

א
ב
ג
ד

שמחת הפורים מורגשת כבר בראש חודש אדר, וכדברי חז"ל: "משנכנס אדר מרבין בשמחה". החג עצמו נחגג בי"ד באדר, והוא אהוב במיוחד על ילדים, קטנים כגדולים. נהוגים בו מנהגים רבים שאינם נזכרים בתנ"ך:

מתחפשים

ילדים ומבוגרים נוהגים להתחפש בעזרת תלבושת מיוחדת, אביזרים, איפור ומסכות ולהשתתף בתחרויות על "התחפוש המוצלחת ביותר". זוהי הזדמנות להפוך למישהו או למשהו אחר, כמו שגורל היהודים התהפך לטובה. ובלשונה של מגילת אסתר: "והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב".

צועדים בתהלכות חגיגות

בעבר, לפני הקמת המדינה, נערכה בפורים תהלכת עדלידע חגיגית בעיר תל אביב. מקור המילה עדלידע בתלמוד: "חייב אדם להשתכר בפורים עד דלא ידע-עד שלא ידע-להבדיל בין ארור המן לברוך ממרדכי". העדלידע היא קרנבל ססגוני -תהלכות תחפושות צבעוניות בליווי מוזיקה וריקודים ובובות ענק, שעברה ברחובות העיר לקול תשואות הצופים. כיום היא נערכת בערים רבות בארץ, כשקהל רב צופה בה ומריע לצועדים.

אוכלים אוזני המן

בפורים נוהגים לאכול עוגיות בצורת משולש בצק עם מילוי מתוק של פרג. הן נקראות אוזני המן לזכר תיאור אוזניו של המן הרשע במדרש: "והמן נכנס לגנזי המלך כשהוא כפוף קומה, אבל וחפוי ראש, ואוזניו מקוטפות". כלומר המן נכנס לגנזי המלך כאילו אוזניו "תלושות מעליו" - ביטוי ציורי שאומר שהמן נכנס מבויש מאוד לאחר שנתגלתה מזימתו.

מרעשים ברעשן

במהלך קריאת המגילה, כאשר מוזכר שמו של המן, נוהגים המתפללים בבית הכנסת לקרוא קריאות בוז, לשרוק ולרקוע ברגליים, וכמובן להרעיש ברעשנים. זאת כדי שלא יישמע בקול שמו של המן השנוא. לפי המסורת המן הוא צאצא של העם העמלקי, שמוזכר בתנ"ך כאויב, ועד היום עמלק הוא כינוי לשונאי ישראל.

מציגים מופעים היתוליים ("פורים שפיל")

בקהילות שונות במזרח אירופה נהגו קבוצות של שחקנים חובבים, תמורת תשלום, להעלות על הבמה בבית כנסת או בבית עשירים מחזה היתולי לפורים "פורים שפיל". הופעות אלה נחשבות לראשיתו של התיאטרון היהודי.

מדליקים נרות

נהוג להדליק נרות חג בבית ובבית הכנסת לציון הפסוק: "ליהודים היתה אורה ושמחה". יהודי מרוקו נהגו להחזיק בידיהם נרות דולקים בזמן קריאת המגילה.

מעובד מתוך: יבנה, אנציקלופדיה לנוער, כרך 12, 1994

לקוח מתוך: העיקר שהבנו - חלק שני כיתה ד'

איזה חג את הכי אוהבת? שאלתי את חברתי הטובה נחמה .

שאלה קלה!" ענתה נחמה , " אני אוהבת ללבוש בגדים צבעוניים , לחבוש כובעים , לנעול את הנעליים של אמא שלי עם העקבים הגבוהים. בקיצור , ברור שאני הכי אוהבת את חג הפורים! אפשר להתחפש, להתאפר , להיות מה שרוצים: מלכת הלילה , נסיכה או סתם צפרדע . חבל רק שפורים כל כך קצר!"

"את יודעת, לא רק אצלנו מתחפשים, אמרתי. "יש מקום אחד בעולם שמתחפשים בו למשך עשרה ימים , ולא רק הילדים אלא גם המבוגרים."

"איפה זה?" שאלה נחמה , ולפני שהספקתי לענות היא הוסיפה בהתרגשות: "אני פשוט חייבת לנסוע לשם!"

צחקתי . "המקום הזה שבו מתחפשים , אמרתי לאט -לאט כדי למתוח אותה , "הוא ב...איטליה."

"איפה ברומא?" שאלה נחמה בקוצר רוח.
"לא" עניתי.

"אז איפה, תגידי כבר! במילנו? איפה שהסבים שלך גרים?"

"לא . בונציה , במקום שבו גרה הדודה שלי , סנטינה," החלטתי להפסיק למתוח את נחמה ולספר לה על הקרנבל של ונציה.

לפני שנתיים, כך סיפרתי, צלצלה הדודה סנטינה לאימא שלי והזמינה אותנו לבוא אליה לוונציה , לקרנבל. "כל העיר לובשת חג, וכולם מתחפשים , " היא אמרה . אמא שלי התלהבה ושכנעה גם את אבא וכך טסנו שלושתנו לאיטליה .

לשוט באוטובוס מתחנת הרכבת של ונציה מגיעים למרכז העיר באוטובוס , שהוא בעצם...
סירה! ונציה בנויה על איים, ובין האיים יש תעלות וגשרים . יש שתי אפשרויות להגיע ממקום
למקום - ללכת ברגל על הגשרים, או לשוט בסירת -אוטובוס או בגונדולה.
"מה זה גונדולה?" התפרצה מחמה לסיפור שלי .

"גונדולה זו סירה צרה וארוכה , שמשיטים באמצעות משוט ארוך ודק. האיש שמשיט את
הגונדולה יודע לשיר שירי אהבה מקסימים באיטלקית , כמובן . השיט בגונדולה זה כיף אמיתי!"
אני אהבתי את ונציה מהרגע הראשון שראיתי אותה . המים, הבתים, התעלות- זה באמת מקום
מיוחד מאוד.

הבית של הדודה שלי, סנטינה , נמצא בקרבת הכיכר הגדולה והחשובה של ונציה , כיכר סן
מרקו . התיירים שמגיעים לוונציה תמיד באים לכיכר הזאת , כדי לראות את הבניינים
המרשימים שמקיפים אותה וכדי להאכיל את היונים הרבות שמסתובבות שם .
האכלתי לא יונה אחת ולא שתיים , אלא עשרים יונים לפחות . הן עמדו לי על הידיים , על
הכתפיים ואפילו על הראש .

לזכר הכלות החטופות

לקראת הקרנבל הכיכר הייתה מקושטת והומה אדם . בדוכנים מכרו מסכות וכובעים, ובצידי
הכיכר ישבו המון מאפרים , שהציעו לאפר את העוברים-ושבים בצבעים זוהרים. החלטתי שכל
יום אתאפר למשהו אחר: יום אחד יציירו לי פרחים על הלחי, ביום שלאחריו אהיה פרפר , אחרי
זה אהפוך לחתול או אולי לאריה . בשעות הבוקר , ראינו תהלוכת תחפושות מדהימה . האנשים
היו לבושים בבגדי אצולה , או בבגדי השומרים של ונציה , כמו לפני 200 או 300 שנה .
בתהלוכה הזו צעדו גם שבע נשים . כששאלתי מי הן הנשים האלו , הסבירו לי שלפני בערך אלף
שנה שודדי-הים חטפו שבע כלות צעירות , ונגנבו את התכשיטים שלהן . תושבי ונציה הזועמים
לא ישבו בחיבוק-ידיים - הם רדפו אחרי השודדים ושחררו את הכלות , והשמחה הייתה רבה .
שבע הנשים שראיתי בתהלוכה צועדות לזכר האירוע המשמח ההוא .

אחרי תהלוכת הפתיחה התמלאה כיכר סן מרקו באנשים מחופשים, עם מסכות על הפנים. היו כאלה שהתחפשו למלכים ומלכות, עם איפור בצבע כסף וזהב, אדום ובורדו. אחרים התחפשו לליצנים, או לפרחים או לשמש וירח והיו גם כאלה שהתחפשו למלאכים. מכל עבר נשמעו קריאות-התפעלות של התיירים שלא הפסיקו לצלם את הדמויות המרהיבות. אחר-הצהריים התקיימו ברחבי העיר תחרויות-תחפושות לילדים. היו שם ילדים קטנטנים, לא יותר מבני שנתיים ושלוש, שהתחפשו למיני מאוס, לדונלד דאק, לכיפה אדומה - הם היו כל-כך חמודים! בערב סנטינה הזמינה אותנו להצטרף אליה לנשף-מסכות. לבשנו בגדים כמו לפני 200 שנה, חבשנו פאות של שיער לבן מתולתל, ושמנו מסכות על הפנים. בקושי הצלחתי לזהות את אבא ואימא שלי... סנטינה סיפרה לנו, שהקרנבל של ונציה הוא מסורת עתיקה - אפילו לפני 600 שנה נהגו לחבוש מסכות. אבל בשל מעשי תרמית וגנבות, היו תקופות שבהן אסרו על חבישת מסכות, והטילו קנסות כבדים על אלה שלא צייתו לחוק. בימינו מותר (ורצויו!) להתחפש.

בזמן הקרנבל העיר מתמלאת בחוגגים, ותיירים מכל העולם מגיעים לראות את התחפושות המיוחדות.

ראיתי שם אנשים מיפן ומקוריאה, מצרפת ומגרמניה, מאנגליה ומישראל. כשהראיתי לנחמה את התמונות שצילמנו בוונציה, העיניים שלה נצצו. לרגע נראה היה כאילו היא נמצאת רחוק-רחוק מכאן, צועדת לצד הדמויות הססגוניות בקרנבל של ונציה.

מתוך: מסע אחר לילדים, גיליון 36, מרץ 2001

לקוח מתוך: העיקר שהבנו - חלק שני כיתה ד'

הלצן:

הרימו זר, הניפו זר –
הנה באה מלכה אסתר!
מלכה אסתר אני,
וזר זהב יש לי!
יודעים אתם מי דודי?
מרדכי היהודי!
לכלנו, לכלנו
על ראשנו זר!
כל אחת מאתנו
היא מלכה אסתר!

הלצן:

יעמד, יעמד, יעמד –
רבי מרדכי הדוד!
אני הוא מרדכי,
תכלת בגדי,
אזני-המן ורעשנים
הבאתי לילדי!

הלצן:

פנו דרך מכאן ומכאן –
יבוא המן! יבוא המן!
וגם אני אשיר!
הבאתי סוס אביר.
את מרדכי היהודי
ארכיב ברחוב העיר!

כל הילדים:

ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו!

צליל, צליל, צליל!

מצנפת לי וגדיל!

אל יקום איש ממקומו,

משחק פורים מתחיל!

לה לה לה...

הלצן:

פנו דרך, הטו לצד –

המלך בא עם שרביט ביד!

אחת, שתיים, שלש,

אני אחשוורוש!

שרביט זהב לי ביד

וכתר על הראש!

לכלנו, לכלנו

כתר על הראש!

כל אחד מאתנו

הוא אחשוורוש!

מתוך: על קצה הלשון כיתה ד'

בְּקוֹר בְּשׁוֹשׁן הַבִּירָה

וּמֵאֵז חוֹגְגִים בְּשׁוֹשׁן הַבִּירָה
אֶת הַחֵג בְּהֶדֶר וּפָאָר,
כִּי בּוֹאִי לְשׁוֹשׁן – זֶה הָיָה
מֵאֲרָע
שֶׁלְעַד בְּעַמִּים יִזְכָּר.
רַק חֶבֶל מְאוּד שְׁאוֹתוֹ
הַסּוֹפֵר
לֹא כָתַב קוּרוֹתִי
בְּ"מַגֵּלֶת אֶסְתֵּר"!

סַח הַגְזֵמָאִי: בְּשָׁנָה שֶׁעָבְרָה
בְּשָׁנָה שֶׁעָבְרָה בְּפוֹרִים,
נִסְעֵתִי פֶתְאוּם לְשׁוֹשׁן הַבִּירָה
לְשׁוֹשׁן הַיָּפָה בְּעָרִים.
וְאֶסְתֵּר הַמְלִכָּה בְּעֶצְמָהּ,
בְּכַבּוּדָּהּ
יֵצֵאָה לְקַבֵּל אֶת פָּנַי,
וְלַחֵץ אֶת יְדֵי מְרֹדְכִי בֶן דּוּדָה
וְהַמֶּלֶךְ סָגֵד לְפָנַי.

וַיִּזְתָּא הַבִּיָּא לִי שְׁטִיחַ יָקָר
וּפָרָשׁוֹ בְּאַמְצֵעַ הַחֲרוּב,
וַיֵּצֵא לְקִרְאָתִי גַם הָמָן וְאָמַר:
"אֲנִי אֶהְיֶה יָלֵד טוֹב".

אֲךָ אֲנִי, כְּמוֹבּוֹן, גֶּרֶשְׁתִּיו
מִפָּנַי,

וְאָמַרְתִּי: "אֵינִי מֵאֲמִין"
וְהָיוּ אֵז תְּשׁוּאוֹת אֲדִירוֹת, בָּנִי,
וּכְבִּדּוֹנִי מִשְׁאֵל וּמִיָּמִין.

מתוך: צועדים בדרך המילים כיתה ד'
מתוך הספר גזמאי הבדאי

על מה חושבים כששומעים את המילה פורים? על תחפושות, כמובן. הרי כמו שאין פסח בלי ליל הסדר - כך גם אין פורים בלי תחפושות. אבל מסתבר שלא תמיד היה כך.

יהודי איטליה התלהבו מהקרנבלים מלאי השמחה וההמולה, והתחילו להתחפש בפורים, שחל באותה תקופה בשנה. המנהג הזה התפשט גם לקהילות יהודיות אחרות, בארצות אחרות עד שנעשה חלק בלתי נפרד מהחג. אף על פי שהתחפושות לא מוזכרות במגילה, אפשר למצוא בה רעיונות הקשורים בתחפושות: קודם כל, תחפושות מאפשרות לנו להפוך למישהו אחר - בן יכול להפוך לבת, אישה לתינוקת, קבצן לבן מלך, ילדה קטנה לגיבורת על ועוד. ובמגילת אסתר? במגילת אסתר מתהפך גורלם של היהודים מרעה לטובה, וחודש אדר "נִהְפָּךְ לָהֶם מָגוּן - לְשִׁמְחָה וּמְאֻל - לְיוֹם טוֹב" (מגילת אסתר ט, כב). גם הגורלות של המן ומרדכי התהפכו: המן זמם לתלות את מרדכי על עץ - ואולם מרדכי נשאר בחיים ועלה לגדולה, ואילו המן ירד מגדולתו והוצא להורג.

כל מצוות פורים קשורות בשמחה: לקרוא במגילת אסתר, לערוך סעודת פורים, לשלוח משלוחי מנות ולתת מתנות לנזקקים. הפתגם אומר, "משנכנס אדר מרבין בשמחה", ומגילת אסתר מספר לנו מדוע:

וְהַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר נִהְפָּךְ לָהֶם מִגָּוֶן לְשִׁמְחָה וּמְאֻל לְיוֹם טוֹב, לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מְשֻׁתָּה וְשִׁמְחָה, וּמְשַׁלַּח מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ, וּמִתְּנוֹת לְאֲבִינֵיהֶם.
(מגילת אסתר ט, כב)

ואולם במגילת אסתר אין שום מצווה להתחפש. למעשה, עד לפני כ- 800 שנה יהודים בכלל לא התחפשו בפורים. הראשונים שנהגו כך היו יהודי איטליה, שהושפעו מהשכנים הנוצרים שלהם: במאה ה- 12 התחילו הנוצרים באיטליה לחגוג את הקרנבלים - תהלוכות שהתקיימו בחודש פברואר, ושהמשתתפים בהן צעדו ברחובות בתחפושות ססגוניות.

מתוך: תשעה סיפורים ועוד סיפור, האגף לתוכניות לימודים, תשל"ט

פורים בלי תחפושת?

יהודי ספרד קראו להצגות ההיתוליות האלה
"קומדיה פאמוזה דה המן אי מרדכי" (קומדיה
מפורסמת על המן ומרדכי) בקרב יהודים
בארצות האסלם הן נקראו "כלאעת פורים"
ובקהילות היהודים במזרח אירופה "פורים
שפיל" (משחק פורים).

כמו כן תחפושות מאפשרות לנו להסתיר את
זהותנו כך שאיש לא יכיר אותנו. אנו עושים
זאת באמצעות איפור, פאות, אפים
מלאכותיים, בגדים משונים וכדומה. ובמגילת
אסתר? הגיבורה מסתירה את שמה המקורי
(הדסה) ואת זהותה כשהיא מגיעה לארמון
אחשוורוש: "אין אֶסְתֵּר מִגִּדַּת מוֹלְדֶּתָּהּ וְאֶת
עָמָה כְּאִשֶּׁר צָוָה עָלֶיהָ מֶרְדֳּכָי" (מגילת אסתר
ב, כ)
עוד מנהג פורימי שאינו מוזכר במגילה, אך
מופיע בקהילות יהודיות רבות הוא "משחקי
פורים": מחזות משעשעים שנכתבו במיוחד
לפורים והתבססו בדרך כלל על הדמויות של
אחשוורוש, המן, מרדכי ואסתר. פעמים רבות
רמזו "משחקי פורים" לחיי היומיום של
היהודים וליחסים שלהם עם שכניהם הלא
יהודים.

מבוסס על "תחפושות פורים" מאת מתיה קם, מתוך מבחר קופצים ללוח העברי
מתוך: מילה טובה מאוד חלק 1 כיתה ד'

שתי חברות ומשלוח מנות מתוך אתר לב לדעת

"על המדרגות שעל יד הבית ישבה ילדה קטנה ושמה מרים. שתי צמות שחורות היו לה ובהן סרטים אדומים. היא הביטה אל הרחוב בעיניים שחורות ויפות.

ברחוב הייתה שמחה גדולה.

היה חג פורים.

ילדים עברו ברחוב לבושים תלבושות פורים יפות.

הנה מלכה אסתר בשמלה לבנה וארוכה. כתר זהב לראשה.

הנה שוטר לבוש מדים שורק במשרוקית.

הנה סיני ולו צמה ארוכה.

והנה כושי בחצאית קש קצרה.

הילדים עוברים שמחים ועליזים, מראים זה לזה את התחפושות שלהם.

"תראו את המצנפת שלי, איזה גובה," אומר ילד ליצן.

"הביטו על הצבעים בשמשייה שלי," אומרת ילדה יפנית.

ומרים אין לה תחפושת.

ומרים אינה מכירה שום ילד ושום ילדה. מדוע?"

מרים חדשה בארץ. לפני שבוע באה עם אבא ואמא שלה באוניה. מארץ רחוקה באו. ימים רבים

היו בדרך. והנה עכשיו היא כאן.

בית – יש לה.

מיטה לישון – יש לה.

שולחן לאכול עליו – יש לה.

מה אין לה?

אין לה חברה ואין לה חבר.

רק אבא ואמא ודי.

והנה עוברת ברחוב הדסה. הדסה גרה בבית ממול.

היא לובשת תלבושת פורים יפה.

הדסה רקדנית. יש לה חצאית אדומה, רחבה, גם החולצה שלה אדומה. לראשה זר פרחים ונעליה נעלי רקדנית אדומות. בידה של הדסה מגש גדול מכוסה מפית לבנה. אמא של הדסה שמה על המגש עוגה גדולה ויפה, תפוח, אגס, ובקבוק יין. הדסה הולכת אל סבתא להביא לה "משלוח מנות". עייפה הדסה קצת והניחה את המגש על גדר החצר של מרים. רצתה לנוח רגע. והנה ראתה את מרים יושבת על המדרגות, ומביטה ומביטה...

"למה את לא התחפשת?" אמרה הדסה אל מרים.

שתקה מרים. היא לא ידעה לדבר עברית. חדשה הייתה בארץ.

עולה חדשה.

"היום פורים", אמרה הדסה "את לא לוקחת 'משלוח מנות'?"

מרים הביטה בעיניה הגדולות ולא ענתה.

ראתה הדסה כי מרים אינה מבינה מה היא מדברת. הרימה הדסה את המפית מעל המגש והראתה עליו למרים בידה. כמה מרים ממקומה והתקרבה.

"אה! 'משלוח מנות'" אמרה מרים. רמזה לה הדסה בידיה ושאלה: את.. לא. 'משלוח מנות'..."

"שמה?.." והראתה בידה לרחוב. זאת אומרת: למה אינך לוקחת משלוח מנות למשהו? הבינה מרים. הרימה שתי ידיה, הרימה שתי גבות עיניה, כאילו אומרת: אין! אין לי למי להביא. אני לא מכירה איש.

ולא חייכה עוד והייתה עצובה.

חזרה מרים וישבה על המדרגות והדסה לקחה את "משלוח המנות" והלכה.

מרים נכנסה וישבה בבית, כי הייתה עצובה. היא לא רצתה עוד לראות את השמחה ברחוב.

למה לה לראות את השמחה והיא אינה שמחה? אין לה חבר, אין לה חברה..."

והנה דפיקה בדלת.

מי בא?

בפתח עמדה הדסה, בידה מגש גדול ועליו "משלוח מנות".

"שלום! פורים שמח!", אמרה הדסה.

"הבאתי לכם 'משלוח מנות'." העמידה הדסה את המגש על השולחן ורמזה בידיה על מרים, על

אמא שלה ועל אבא שלה. כאילו אומרת: זה בשבילכם.

הצביעה מרים באצבעה על עצמה ובעיניה שאלה. כאילו אומרת: לי?

נענעה הדסה בחזקה בראשה: כן, כן, לך.

"פורים... 'משלוח מנות'..." אמרה מרים בעברית וצחקה. היא דברה אל אבא ואמא שלה

מהר-מהר. הראתה בידה על הדסה ועל "משלוח המנות" ושמחה וצחקה. שמחו גם אבא ואמא

של מרים. אמרו "תודה... תודה..." ולטפו את ראשה של הדסה.

מהרה אמא של מרים, לקחה מגש גם היא, שמה עליו עוגות, סוכריות, אגוזים ושקדים. כיסתה

במפית לבנה ושמה ביד מרים.

לקחה מרים את המגש ורמזה להדסה, כאילו אומרת: זה בשבילכם.

הלכו מרים והדסה לביתה של הדסה. נתנה מרים את "משלוח המנות" לאמא של הדסה ואמרה:

"שלום, שלום פורים – שלום." וצחקה.

ומאז היו מרים והדסה חברות.

טוב היה למרים. היה לה הכול.

בית לגור בו – היה לה.

שולחן לאכול עליו – היה לה.

מיטה לישון בה – היה לה.

ומה עוד היה לה?

הייתה לה חברה טובה לשחק ולשמוח איתה.

אמרה מרים: "טוב בישראל. טוב."

מתוך: אתר לב לדעת

עברו לחוברת השאלות וענו על השאלות בעמודים 21-24

